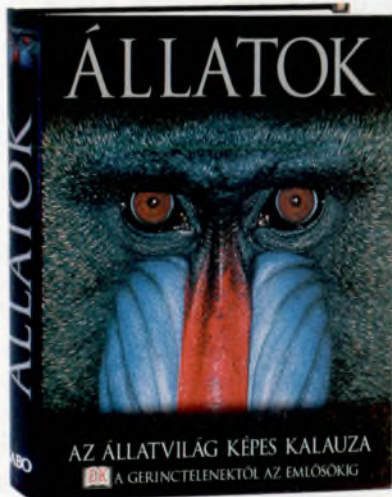

ÁLLATOK: új Brehm született

Plinius óta sokan megpróbálkoztak már azzal, hogy olyan művet alkossanak, amelyben az állatvilág minden faja szerepel. A XIX. század második felében ez csaknem sikerült is, hiszen Alfred Edmund Brehm megalkotta a 18 kötetes Állatok világát, amely az akkor ismert magasabbrendű állatok csaknem mindegyikét tartalmazta.

E könyv egy évszázadig állt az ismertterjesztés szolgálatában, sőt egyes részletei még ma is bizton használhatók. A nagy Brehmnek volt egy igencsak testes kiadása is, amely a legfontosabb fajokat egy kötetben mutatta be.

Némiképp talán e nagy jelentőségű könyvhöz fogható a GABO Könyvkiadó hazánkban páratlan vállalkozása, az *Állatok* című, igencsak súlyos és terjedelmes könyv rekordgyorsaságú megjelenítése (az eredeti, angol nyelvű kiadás tavaly látott napvilágot). A kötet első fele az állatok anatómiájával, rendszertanával, élőhelyével és még sok más érdekességgel ismerteti meg az olvasót. Az azt követő fejezetek pedig rendszertani sorrend alapján, szakszerű szövegezéssel hű keresztmetszet adnak Földünk állatvilágáról. Az emlősöktől a gerinctelenekig igen hosszú a lista, több ezer faj mutatkozik be az oldalakon. Külön figyelmet érdemel a parádés fotóanyag – nem véletlen, hogy a könyv alcíme: *Az állatvilág képes kalauza*. Az ismertetőszövegek rövidek, de információgazdagok. Különösen hasznosak az elterjedési területek térképei és a pikto-

gramok. Jól tudjuk, hogy akadnak olyan kézikönyvek, amelyeket még most, a számítógépek és az internet korszakában sem nélkülözhetünk. Bizton állíthatom, az *Állatok* ezek közé tartozik!

K. Zs.

A VADON KÉPEKBEN

Az elmúlt esztendő egyik legnagyobb könyvsikere volt *A világ képeiben*, amely a National Geographic magazinban megjelent parádés fotókból szemezgetett. A most megjelent *A vadon képeiben* méltó folytatása az említett könyvnek. Százhetvenöt művészi alkotás egy kötetben, hiszen minden egyes kép önmagában is művészi felvétel, ám elkészítésükhöz láthatóan sok szaktudás és talán még több szerencse kellett. Oroszlánokkal indulhatunk vadászni, bepillantathatunk a gepárdcsalád életébe, emberszabású majmokkal barátkozhatunk, míg néhány lappal arrébb a grizzly-medvékkel indulunk lazacfogásra – s tesszük mindezt egy kényelmes karosszékekben ülve! E könyv nem tekinthető egyszerűen a polcra beállítható kötetnek. Időről időre elő kell venni! Megéri.

(John G. Mitchell: *A vadon képeiben*, National Geographic, 2002)

K. Zs.

BÁLNA-HELYZETKÉP A VILÁG ÓCEÁNJAIRÓL

A bálnavadászati szezon kezdetével szinte egyidőben fejeződött be a Föld-csúcs, ahol heves viták bontakoztak ki a bálnavédelmi és halászati egyezmények betartásáról és betartatásáról. Mi vajon a valós helyzet a tenger szintje alatt?

A tengeri emlősök a legnagyobb testű állatok, és valószínűleg a legintelligensebbek is. Az ember mindig csodálattal tekintett ezekre a vízi óriásokra, amelyek még ma is számtalan titkot őriznek. Tudományos vizsgálatuk nehézkes, hiszen megfigyelni sem könnyű őket, fogságban tartásuk pedig majdhogynem lehetetlen. Ezért maradhatott feltáratlan bonyolult társas kapcsolatrendszerük és felkavaró, érzelmeket kiváltó énekük.

Fognak a cetek

Persze a tudományos megfigyelés igényét jóval megelőzte a haszonszerzés vágya és a kereskedelmi célú halászat. Már a vikingek is vadásztak bálnára, de a kíméletlen irtás a XVI. századtól folyamatos. Ezalatt az időszak alatt a sziláscetekhez tartozó közönséges bálnák száma 550 ezerrel 120 ezerre apadt, az északi és a déli bálnából az eredeti állomány 3%-a maradt (350, illetve 3000 egyed). A halakkal és lábasfejűekkel táplálkozó fogascetek közül a legendás ámbráscet állománya „csupán” 20%-kal csökkent. A vadászat célja a bálnacsont, az ámbrás és a bálnaszír (olaj) ki-termelése és értékesítése. A nagyobb testű bálnák fogatkozásával a figyelem mindinkább a kisebbek, végül pedig a delfinek felé fordult.

A „jó bálnák”

Nézzük a simabálnák történetét! Ezeket az állatokat „jó bálnának” is nevezték, mert halászatuk könnyű volt, és termékeiket nagy haszonnal lehetett értékesíteni. Ezért már 1935-ben a kipusztulás szélére sodródtak, így nem-

zetközi védelem alá kellett helyezni őket. Állományuk azonban azóta sem gyarapodott jelentős mértékben. Mivel a felszín közelében úszva táplálkoznak, és gyakran megfordulnak hajózási gócpontok közelében, az állomány kétharmada ütközésekkel eredő sebhelyeket visel. A pusztulások leggyakoribb oka is ez.

Védettség, szépséghibákkal

Az 1986-os teljes kereskedelmi célú vadászati tilalom fellelegzést jelentett a ceteknek, bár egyes országok tudományos kísérletekre hivatkozva folytatják a vadászatot. A fejlett természetvédelmi kultúrával rendelkező Japánban például szinte folyamatosan kapható a védett állatok százainak elejtéséből származó bálnahús. Jó példaként meg kell említeni a csukabálnák állományának öröndetes szaporodását: számuk ma hatszorosa a 400 évvel ezelőttinek. Szaporodásuk valószínűleg a fogyatkozó fajok élőhelyének sikeres betöltéséből ered. Szintén gyarapodásnak indult a hosszúszárnú bálna 300–500 közé becsült populációja. 40 év alatt a 15 méteres állatok száma 4500 fölé emelkedett.

Delfinek és emberek

A bálnák és delfinek pusztulásának további okai a halászháló, amelyekbe belegabalyodva megfulladnak. Szintén jelentős a folyószennyezések hatása, amely az édesvízi inia és a Szt. Lőrinc-folyó torkolatában élő belugák állományát tizedeli. A bálnavadászat betiltásával ugrásszerűen megnőtt a delfinek kereskedelmi célú halászata is, és ismételt felmerült a fogascetek irtása. Ezek az állatok ugyanis táplálékkonkurrenciát jelentenek az ember számára, mivel ugyanazokat a halakat és lábasfejűeket fogyasztják, amelyekre a halászflokkok tulajdonosainak fáj a foga.

Barta István